

ТИББИЁТ ХОДИМЛАРИНИ КАСБИЙ ТАФФАККУРИНИ РИВОЖЛАНТИРИШ МЕТОДИКАСИ

САФАРОВА ДИЛНОЗА ОРИПОВНА

Республика ўрта тиббиёт фармацевтика ходимлари малакасини ошириш ва уларни ихтисослаштириш маркази Бухоро филиали
<https://doi.org/10.5281/zenodo.7594614>

ARTICLE INFO

Received: 26th January 2023

Accepted: 28th January 2023

Online: 31th January 2023

KEY WORDS

тиббиёт, соҳа, технология, инновация, кадрлар, малака.

ABSTRACT

Таълим жараёнига янги инновацион технологияларини жорий этиш бу олий таълим муассасалари ўқитувчилари ва ўқувчиларига ҳам бир қанча қулайликлар яратади. Махсус технологияни ўзлаштириш ёрдамида қўйилган мақсадгатўла эришиш мумкин.

Республикамизнинг тиббиёт таълим тизимида ахбороттехнологияларини олиб кириш бугунги кунда муҳим масалалардан бири қаторига киради. Таълим жараёнига янги инновацион технологияларини жорий этиш бу олий таълим муассасалари ўқитувчилари ва ўқувчиларига ҳам бир қанча қулайликлар яратади. Махсус технологияни ўзлаштириш ёрдамида қўйилган мақсадгатўла эришиш мумкин. Юқори самарали таълимтехнологияларини амалиётга кенг кўламда тадбиқ этиш, талабаларнинг имкониятларини ошишига, юқори малакали кадрлар бўлиб етиштиришга ундайди. Замонавий интерфаол усуллар талабаларда мантиқий, ижодий, танқидий, мустақил фикрлашни шакллантиришга, қобилиятларини ривожлантиришга, рақобатбардор, етук мутахасис бўлишларига ҳамда мутахасисга керакли бўлган касбий фазилатларни тарбиялашга ёрдам беради. Тиббиёт олийгоҳларида талабалар учун “Тиббиёт ҳуқуқи” фанини ўқитишдан мақсад сўнгги йилларда тиббиёт ходимлари томонидан йўл қўйилаётган ҳуқуқбузарликлар сони ортиб бораётганини кўришимиз мумкин. Тиббий ходимларнинг самарали, эркин фаолияти учун касбий 111 маҳорат билан бир қаторда тегишли ҳуқуқий тайёргарлик талаб этилади. Шу сабабли тиббий таълим тизимида тиббиёт ҳуқуқи фанининг ўқитилиши муҳим аҳамиятга эгадир. “Янгипедагогиктаълимтехнологияларини” тиббиёт ҳуқуқи фани бўйича амалий машғулотларга татбиқ этишда Суд тиббиёти ва тиббиёт ҳуқуқи кафедрасида амалий машғулотлар, замонавий педагогик технологияларнинг турли йўналишларини қўллаб олиб борилмоқда, улардан асосийлари, когнитив, эвристик, инверсион, интегратив педагогик технологиялардир. Дарс давомида қўлланган технология асосида талабаларда ташаббускорлик ва мустақилликни билимларни пухта ва чуқур ўзлаштиришни зарур малака ва кўникмаларни уларни кузатувчанлигин итафаккур, хотира ва ижодий тасаввурини тарбиялашга имкон беради. Тиббиёт ҳуқуқи фанини ўқитиш жараёнида амалий машғулотларни янгипедагогик технология усулларида “Хазиналаророли”, “Кластер”, “Блиц-сўров”, “Ассесмент”, “Зинама-зина” ва “Лабиринт” “Мерган”, “Магазин”, усулларида

фойдаланиш талабаларнинг дарс жараёнида, дарсдан ташқарида турли адабиётлар, матнлар билан ишлаш, ўрганилган материалларни ёдида сақлаб қолиш, сўзлаб бериш, фикрини эркин ҳолда баён эта олиш ҳамда бир дарс давомида ўқитувчи барча талабаларни баҳолай олишга қаратилган. Юқорида айтиб ўтилганлардан кўриниб турибдики, дарс жараёнида инновацион технологияларни қўлланилиши бўлажак мутахассислар учун фаннинг умумназарий қисмларини, тузилиш қонуниятларини чуқурроқ тушиниш ва уларни тўлдирга олиш имкониятлари кенгайди. Бунинг муҳимлиги шундаки, бу талабаларда мантиқий фикрлашни ривожлантиради. Бўлажак мутахассислар билимларини келажакда улар дуч келадиган вазиятлар билан боғлаш қанчалик эрта бошланса, шунчалик фойдали бўлади. Хулоса. Замонавий педагогик технологиялардан кенг фойдаланиб ўқитиш талабаларни фанга бўлган қизиқишини орттиришига, мунтазам равишда дарсларга тайёрланиб келишига, интернет тизимидан фойдаланиб мустақил фикрлаш қобилиятини оширишига ва албатта Тиббиёт ҳуқуқи фанини ўзлаштириштириш даражасини оширишига олиб келди.

Жаҳоннинг ривожланган мамлакатлари тажрибаларини ўрганиш, маҳаллий шарт-шароит, иқтисодий ва интеллектуал ресурсларини инобатга олган ҳолда жамият ҳаётининг барча соҳаларида туб ислохотларнинг амалга оширилаётганлиги янгидан-янги ютуқларга эришишни таъминламоқда. Педагог томонидан дарс жараёнида инновацион характерга эга турли фаол методларнинг қўлланилиши талабаларнинг ўқув материални ўзлаштиришга ижодий, танқидий ёндошишга, янги ғояларни илгари суриш, уларни асослаш, ўз фикрини ҳимоя қилиш, билим, кўникма ва малакаларни ўзлаштириш имкониятига эга бўлади. Кейинги йилларда атроф-муҳитнинг ҳар қил мутаген омиллар билан ифлосланиши туфайли турли ҳил касалликлар кўпайиб бормоқда. Бу касалликларнинг келиб чиқишида мутаген омиллар ҳужайрага ўз таъсирини ўтказмоқда. Хусусан ҳужайранинг бўлиниш жараёнларига таъсир қилмоқда, натижада ҳужайра структурасида унинг генетик аппаратини ўзгаришларига олиб келмоқда. Шунинг учун бизни ўраб турган атроф-муҳитга оқилона 135 муносабатда бўлиш кераклиги тўғрисида тушунча бериш учун ўқитувчи дарс жараёнида турли ҳил инновацион технологиялардан фойдаланади. Ўқитувчи саволлар ёрдамида талабаларнинг экология соҳасидаги, модификацион ўзгарувчанликнинг моҳиятини, уни ўрганишнинг биометрик усулларини, генотипик ўзгарувчанлик, унинг комбинатив ва мутацион ўзгарувчанликнинг моҳиятини, механизмлари ва тиббий биологик аҳамияти каби умумий билимларини аниқлайди. Ўқитувчи дарс жараёнида қоидалар муҳокамасини ўтказди. Яъни муҳокама давомида талабаларнинг тилга олинган муаммолар ҳақидаги билимлари, мулоҳазалари ва муносабати юзага чиқади. Хулосада ўқитувчи жавобларни зарур ахборот билан тўлдирди. Ўқитувчи мавзуга оид кўргазмали жихозлар, “ақлий ҳужум”, “кластер”, “балиқ скелети” усуллари, намойиш, видеоусул, амалий иш усули, китоб билан ишлаш каби таълим усуллари билан фойдаланган ҳолда талабаларга суҳбат ва савол - жавоб асосида мавзунини кенг ёритиб беради. Дарс жараёнида мавзуга оид тарқатмалар материаллар, чизмалар, кластер, вазиятли масалалар ва тест саволлари тарқатилади. Ушбу топшириқларни дарс жараёнида ҳар бир талабанинг ўзи мустақил равишда бажариши назорат қилинади. Бу топшириқларни муваффақиятли бажариш қуйидаги натижаларга эришиш имконини яратади. ўзлаштирилган мавзу бўйича

билимларни мустақкамлаш; муаммонинг моҳиятини аниқлаштириш, маълумотларни танқидий нуқтаи назардан кўриб чиқиш; ўз нуқтаи назарига эга бўлиб, мантиқий хулоса чиқариш; мустақил равишда қарор қабул қилиш кўникмаларини эгаллаш; Тавсия этилган амалий машғулот дарсларини ташкил этиш ва ўтиш учун ўқитишнинг интерфаол усулларида фойдаланиш ҳам мақсадга мувофиқдир. Интерфаол усулнинг моҳияти шундаки, ҳамма талабалар билиш жараёнида жалб қилинади, улар мавзунини ўз тафаккури, ўз билимларини ишга солган ҳолда тушуниш ва англаш имкониятига эга бўладилар. Интерфаол методлар ахборот олишнинг турли усуллари билан биргаликда қўллашни тақозо этади. Ҳозирги вақтда ўқитувчилар томонидан гуруҳларда ишлашнинг қуйидаги бир қанча шакллари; “Ақлий хужум”, “Кичик гуруҳларда ишлаш”, “Ўйла - мулоҳаза қил, ўртоқлаш - қийин”, “Карточкалар”, “Гуруҳдаги баҳс”, “Сехрли қутича” каби усуллар ишлаб чиқилган бўлиб, талабаларнинг ўқув материални ўзлаштириши, муаммолар ечимини топиш йулларини излаш, ҳал қилиш, билим, тажриба ва фикрлар алмашинувини англайди.

Инновацион технологиялар орқали ўқитиш тиббиёт олийгоҳлари талабаларини тиббиётга кизиштиришни янада орттиради, таълим олиш даражасини оширади, мустақил фикрлашни ургатади ва келажакда етук мутахассис бўлиб чиқишида катта аҳамиятга эга. ТТА Термиз филиали 1чи ва 2чи тиббий биологик фанлар кафедрасининг амалий машғулотларида “мета таълим” “шифокор ва бемор” “кейс стадия” “баҳс мунозара” “стол уртасида ручка” “ишчан уйинлар” “вазоятли масалалар” номли инновацион технологик ўқитиш усуллари қўлланилди. Ҳар бир гуруҳ учун қўлланилган бундай ўқитиш усулини, бошқа фан профессор-ўқитувчиларини ҳам узаро дарсларга катнашиши билан биргаликда олиб борилди. Бундан ташқари махсус семинарлар, қўшимча тренинглари ҳамда мастер-класлар ўқитишнинг инновацион технологик усуллари билан биргаликда профессор-ўқитувчилар томонидан олиб борилди. Шундай қилиб амалий машғулотларда фаол инновацион технологик усулларни қўллаш тиббиёт соҳасидаги муаммоларни ечишда, талабаларимизнинг амалий кўникмаларини янада мустақкамлашда, ҳамда уларнинг мустақил фикрлайдиган етук тиббий мутахассис бўлиб чиқишида катта аҳамиятга эга. Ўқитишнинг инновацион технологик усуллари қай даражада самара берганлигини биз талабаларимизнинг таълим олиши ижобий томонга яхшилангани, жорий ва оралик назорат баҳолари олдинги семестрдаги ўзлаштиришига қараганда яхшилангани мисолида қўйишимиз мумкин. Хулоса қилиб айтганда тиббий таълим амалий машғулотларида ўқитишнинг инновацион технологик усуллари қўллаш, талабаларимизни сифатли тайёргарликка эга мутахассис бўлиб етиштиришида муҳим рол ўйнайди.

Бугунги кунда олий тиббий таълим муассасалари педагогларининг педагогик маҳоратини шакллантириш ва юксалтириш масаласи ўзининг долзарблиги билан алоҳида аҳамият касб этмоқда. Малака оширишнинг долзарблиги бугунги кунда илғор хорижий тажрибаларни ўзлаштириш ва амалиётга тадбиқ этиш, таълим жараёнида инновацион таълим технологияларидан самарали фойдаланиш, педагогнинг касбий компетентлик сифатларини такомиллаштириш, таълим жараёнида инновацион таълим технологияларидан самарали фойдаланиш, педагогнинг касбий компетентлик сифатларини такомиллаштириш, таълим жараёнида инновацион таълим муҳитини яратиб бериш зарурлигини кўрсатмоқда. Бу эса, том маънода педагоглардан юксак

педагогик маҳоратни талаб этади. Олий тиббий таълим сифатини таъминлаш ва малакали мутахассисларни тайёрлашда юқоридаги масалаларнинг аҳамияти катта. Чунки бугунги кунда олий тиббий таълим тизимини модернизациялаш таълим жараёнига нисбатан инновацион ёндашувни, педагогларнинг касбий-педагогик маҳоратини янада юксалтиришни талаб этмоқда. Шундай экан, тиббий таълим муассаса педагогларининг малакасини ошириш ва қайта тайёрлаш тармоқ марказида бу масалага катта эътибор қаратилмоқда ва бу каби масалалар бугунги кунда малака ошириш тизимининг долзарб мавзуларидан бири сифатида эътироф этилмоқда. Малака ошириш тизимида тингловчиларни педагогик маҳорат асослари билан таништириш мақсадга мувофиқдир. Зеро, тингловчилар томонидан педагогик маҳоратнинг таркибий элементлари ҳақида маълумот олиниши уларда педагогик билимдонлик, педагогик релаксация, педагогик такт, педагогик техника, нутқ маданияти, педагогик одоб, педагогик ҳамдартлик, коммуникатив компетентлик педагогик низоларни бартараф этишда тактик ёндашув, замонавий педагог имиджи, креативлик, педагогик бошқарув усуллари, педагогик қобилият тўғрисидаги маълумотларнинг ўзлаштирилиши ва амалиётга тадбиқ этилиши таълим сифатини яхшилаш, самарадорлигини таъминлашга ёрдам беради. Педагогик маҳорат асослари ва унинг таркибий элементлари билан таништириш жараёнида тингловчилар педагогик маҳоратнинг таркибий қисмларига доир назарий билимлар билан таништирилади, педагогик фаолиятни оқилона ташкил этиш кўникма ва малакалари ривожланади, педагогик мулоқот, педагогик таъсир кўрсатиш малакаларини ўзлаштириш таъминланади, компетентлик сифатлари шаклланади. Педагогнинг маҳорати бевосита унинг касбий-педагогик фаолиятида кўринади. Шу сабабли, педагог таълим жараёнининг умумий моҳиятини 150 чуқур англай олиш, янгиликлардан хабардор бўлиши, педагогик фаолиятни самарали ташкил этиш механизмларини эгаллай билиши ва амалиётга тадбиқ эта олиши лозим. Олий таълимнинг энг муҳим вазифаларидан бири замонавий ўқув дастурлари асосида юқори натижали ўқитиш ва малакали кадрлар билан таъминлаш ҳисобланади. Бугунги олий таълимни ислоҳ қилиш олий таълим педагоги вазифасини ҳам ўзгартириши табиийдир. Педагог мутахассислиги бўйича илмий билимлардан қатъий назар, керакли педагогик минимумга эга бўлиши, яъни педагогик ва психологик билимларни ўзлаштирган, дарс бериш методикаси ва технологиясини эгаллаган бўлиши, инновацион таълим муҳитини ярата олиши керак. Кадрлар тайёрлаш малака ошириши ва қайта тайёрлаш тизимида таълим ва тарбия самарадорлиги, сифати, ўқитувчиларнинг билим савияси, педагогик ва касбий тайёргарлиги, қолаверса педагогик маҳоратига боғлиқ. Малака ошириш ва қайта тайёрлаш тизимида чуқурлашган билим ва кўникмаларимиз, тажрибаларимиз, илмий ишларимиз таҳлили ҳамда бугунги кундаги олдимизда турган муаммоларни ўрганишимиз натижасида тиббий олий ўқув юртли педагоглари малакасини ошириш жараёнида педагогик маҳоратни юксалтиришда қуйидаги масалаларга эътибор қаратишни лозим деб топдик. -Малака ошириш тизимидаги ишчи дастурлар ва ўқув-услубий мажмуаларни такомиллаштириб бориш; -Маъруза матнлари мазмуни сифатини ошириш ва уларни педагогиканинг янги талаби бўйича янги ахборотлар билан бойитиб бориш; Малака ошириш жараёнини инновацион таълим технологиялар ва интерфаол методлар асосида ташкил этиш; -Таълим

жараёнини ташкил этишнинг назарий ва амалий асосларини такомиллаштириш. Хулоса қилиб айтганда, педагогўз касбий билимларидан ташқари муҳим педагогик билимларга, яъни юксак педагогик маҳоратга эга бўлиши зарурлиги бугунги кун талабидир.

Фойдаланилган адабиётлар руйхати:

1. Habibova, M. N. (2021). Jorjina Houellning "Queen of the desert" biografik asarida gertruda Bell timsoli tasviri. *Academic research in educational sciences*, 2(2), 770-778.
2. Habibova, M. N. (2021). The theme feminism in the epistolary novels in modern times. *ISJ Theoretical & Applied Science*, 11(103), 1101-1105.
3. Habibova, M. N. (2022). THE HISTORY OF THE RUSSIAN EPISTOLARY NOVEL IN EIGHTEENTH CENTURY. *Eurasian Journal of Social Sciences, Philosophy and Culture*, 2(3), 135-139.
4. Habibova, M. N. (2022). EVALUATIVE OBSERVATION ON DH LAWRENCE'S EPISTOLARY ACHIEVEMENT. *EURASIAN JOURNAL OF ACADEMIC RESEARCH*, 2 (4), 489-494.
5. Habibova, M. (2022). THEORIES OF INTERTEXTUALITY AND THE BASIC FRAMEWORK OF KRISTEVA'S FORMULATION OF HER THEORY OF INTERTEXTUALITY. *Eurasian Journal of Social Sciences, Philosophy and Culture*, 2(5), 301-307.
- 6.
7. Habibova, M. N. (2022). A BIOGRAPHY IS A SPECIALIZED FORM OF HISTORY AND BASIC TYPES OF BIOGRAPHIES. *Oriental renaissance: Innovative, educational, natural and social sciences*, 2(5), 495-503.
8. Habibova, M. N. (2022). Epistolary Novel as a Scientific Problem. *American Journal of Social and Humanitarian Research*, 3(10), 211-214. Retrieved from <https://www.grnjournals.us/index.php/ajshr/article/view/1575>
9. Habibova, M. N. (2022). The Epistolary Form and Art in Modernist Literature. *American Journal of Social and Humanitarian Research*, 3(10), 206-210. Retrieved from <https://www.grnjournals.us/index.php/ajshr/article/view/1574>
10. Manzila Nuriddinovna Habibova. (2022). WRITING THE NOVEL OF LETTERS AND THE ANALYSIS OF LETTER FICTION AND DIARY FICTION. *INTERNATIONAL BULLETIN OF APPLIED SCIENCE AND TECHNOLOGY*, 2(11), 260-264. <https://doi.org/10.5281/zenodo.7389220>
11. Manzila Nuriddinovna Habibova. (2022). EPISTOLARY NARRATOLOGY AND CITATIONS FROM AN EPISTOLARY SOURCE: SAMUEL RICHARDSON'S PAMELA AND CLARISSA AND FRANCES BURNEY'S EVELINA. *EURASIAN JOURNAL OF ACADEMIC RESEARCH*, 2(12), 1131-1135. <https://doi.org/10.5281/zenodo.7388821>
12. 11.Kurbanova Gulnoz Nematovna, MECHANISM OF DEVELOPING THE
13. PROFESSIONAL THINKING OF STUDENTS.
14. Kurbanova G.N. PEDAGOGICAL AND PSYCHOLOGICAL BASES ON DEVELOPING STUDENTS' PROFESSIONAL THINKING IN MEDICAL PEDAGOGICAL EDUCATION // *International Journal of Psychosocial Rehabilitation* ISSN:1475-7192. - 03/2020. - №Volume 24 - Issue 6. - pp. 3059-3067.
15. KURBANOVA GULNOZ NEMATOVNA DEVELOPMENT OF PROFESSIONAL THINKING THROUGH COMMUNICATIVE SKILLS AMONG STUDENTS OF MEDICAL UNIVERSITIES. //

International Scientific Journal. - 2019. - №415. - pp. 550-553.

16. KURBANOVA GULNOZ NEGMATOVNA THE ROLE OF ANCESTRAL HERITAGE IN THE DEVELOPMENT OF PROFESSIONAL THINKING OF FUTURE PROFESSIONALS // International Scientific Journal Theoretical & Applied Science. - 2020/1/30. - №1 (81). - pp. 447-450.

17. Kurbanova G. N. Formation of professional thinking in future //International Journal for Advanced Research In Science. – 2020. – Т. 10. – №. 05. – С. 98-102.

18. KURBANOVA GULNOZ NEMATOVNA PROFESSIONAL DEVELOPMENT HISTORY OF SANITARY-HYGIENE WORKS IN THE END OF XIX AND THE BEGINNING OF XX CENTURY. // International Journal For Advanced Research In Science& Technology. - 2020/4. - №4 (84). - pp. 1009-1013.

19. Курбанова Г. Н. Формирование профессионального мышления у будущих медиков-педагогов //Освіта та розвиток обдарованої особистості. – 2019. – №. 3. – С. 25-29.

20. Kurbanova G.N. The role of innovative lectures in the

21. improvement of students professional thinking // ACADEMICIA: An

22. International Multidisciplinary Research Journal 2021, Vol. 11, Issue 3,

23. March, DOI: 10.5958/2249-7137.2021.00419.5. P.-2360-2369.

24. Курбанова Гулноз Негматовна ТАЛАБАЛАР КАСБИЙ ТАФАККУРИНИ РИВОЖЛАНТИРИШДА ЗАМОНАВИЙ МАЪРУЗА МАШҒУЛОТЛАРИНИНГ АҲАМИЯТИ // Биология и интегративная медицина. 2021. №2 (49). URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/talabalar-kasbiy-tafakkurini-rivozhlantirishda-zamonaviy-maruzamash-uloqlarining-a-amiyati>

25. Курбанова Г.Н. Пути повышения эффективности обучения

26. русскому языку студентов-медиков с использованием интерактивных

27. технологий на занятиях по русскому языку //Вестник Таджикского

28. национального университета 2019 №5. С -207-212.

29. KURBANOVA G.N. PEDAGOGICAL COMMUNICATION'S ROLE AND IMPORTANCE IN THE DEVELOPMENT OF STUDENTS' PROFESSIONAL THINKING. // EURASIAN JOURNAL OF ACADEMIC RESEARCH. - 2022/10/19. - №2 (11). - pp. 914-925.

30. Kurbanova , G. (2022). PEDAGOGIK MULOQOT VOSITASIDA KASBIY TAFAKKURNI RIVOJLANTIRISHNING IJTIMOIIY-TARIXIY ASOSLARI. Eurasian Journal of Social Sciences, Philosophy and Culture, 2(9), 12–16. извлечено от <https://www.in-academy.uz/index.php/ejsspc/article/view/3614>

31. Г.Н. Курбанова Бўлажак ўқитувчиларда касбий-оператив тафаккурини ривожлантиришнинг дидактик имкониятлари // Таълим ва инновацион тадқиқотлар. - 2022/8/8. - №8(8). - С. 109-115.

32. G.N., K. (2022). THE SIGNIFICANCE OF THE ANCESTORS HERITAGE IN THE DEVELOPMENT OF PROFESSIONAL THINKING OF FUTURE SPECIALISTS. Eurasian Journal of Social Sciences, Philosophy and Culture, 2(2), 272–277. извлечено от <https://www.in-academy.uz/index.php/ejsspc/article/view/828>

33. Kurbanova G.N., Musaeva, D. (2022). DEVELOPMENT OF PROFESSIONAL THINKING OF FUTURE SPECIALISTS IN THE EDUCATIONAL PROCESS. KRS Journal of Social Education, 2(2), 56–61. Retrieved from <https://krsjournal.com/index.php/krsjse/article/view/52>

34. G.N, K. . (2021). Forming professional thinking among future medical pedagogists.

Middle European Scientific Bulletin, 12, 84-88. Retrieved from
<http://cejsr.academicjournal.io/index.php/journal/article/view/518>

INNOVATIVE
ACADEMY